

کیفیت زیر ذرین ناظران سیما

نظارت کیفی بر آثار تلویزیونی مسأله‌ای است که همه فیلمنامه‌نویسان، کارگردانان و تهیه‌کنندگان تلویزیون با آن مواجه می‌شوند...

جام جم آنلاین: نظارت کیفی بر آثار تلویزیونی مسأله‌ای است که همه فیلمنامه‌نویسان، کارگردانان و تهیه‌کنندگان تلویزیون با آن مواجه می‌شوند، اما پس از گذشت چند سال که بحث ناظر کیفی در تلویزیون ما رایج شده، هنوز تعریف درستی از این حرفه وجود ندارد. مسلماً یک ناظر کیفی باید به فیلمنامه و مراحل تولید و پس از تولید آشنایی کامل داشته باشد تا بتواند به عنوان مشاور و همفکر در کنار گروه باشد.

در یک تعریف کلی، ناظر کیفی رابط میان عوامل سازنده یک اثر و مدیر گروه یا همان سفارش‌دهنده کار است. پس این رابط صرفاً نباید واسطه باشد، بلکه باید به همه امور تولید آشنا باشد تا بتواند با هماهنگی گروه، اثری دیدنی را به پخش برساند.

مسئولیت ناظران کیفی در هر شبکه با یکدیگر تفاوت دارد. برخی شبکه‌ها بیشتر به محتوا و ساختار توجه می‌کنند و بر مبنای این معیار، ناظران کیفی را برمی‌گزینند و برخی دیگر به مسائلی از جمله پوشش و گریم بازیگران و فرم کار توجه بیشتری دارند و از ناظر کیفی می‌خواهند بر این موارد نظارت بیشتری داشته باشد.

ما در گزارشی که می‌خوانید به دنبال تعریف جامع و کاربردی از ناظران کیفی هستیم. به همین دلیل سراغ مدیر گروه فیلم و سریال، ناظران کیفی و تهیه‌کنندگان رفتیم و با آنها صحبت کردیم تا بدانیم چگونه ناظران کیفی انتخاب می‌شوند، چگونه عمل می‌کنند، آیا در تلویزیون اساسنامه‌ای وجود دارد که ناظران کیفی را وادار کند سلیقه شخصی خود را به آثار تحمیل نکنند. مسلماً نمی‌توان اثری را بدون ناظر کیفی به حال خود رها کرد، اما از آن سو اختیار تامی که به برخی ناظران کیفی داده می‌شود برای آنان امپراتوری کوچکی به وجود می‌آورد.

ناظران مختلف با درجات متفاوت

محمدرضا معصوم‌زادگان، مدیر گروه فیلم و سریال شبکه تهران در تعریف ناظران کیفی می‌گوید: ناظر کیفی، مشاور اثری است که تولید می‌شود. بنابراین نظارت به معنای انطباق یک اثر هنری با معیارها و استانداردهایی است که سازمان صدا و سیما مشخص کرده است. همچنین نظارت، بیشتر باید بر پیام و محتوا باشد تا اثر تولید شده مطابق با سیاست‌های سازمان ساخته شود. از سوی دیگر ناظر کیفی باید به معیارهای زیباشناختی هم توجه کند.

وی می‌افزاید: با توجه به این تعاریف، معاونت سیما ناظران کیفی را برای نظارت بر فیلم‌ها و سریال‌های تلویزیونی در نظر گرفته است.

مدیر گروه فیلم و سریال شبکه تهران با ذکر این نکته که کار گروهی همیشه بهترین نتیجه را به همراه دارد، ادامه می‌دهد: مسلماً وقتی ناظر کیفی به عنوان مشاور کنار فیلمنامه‌نویس باشد، می‌تواند به کیفیت محتوایی فیلمنامه کمک بیشتری کند. به عنوان مثال دکتر علی‌اکبر ولایتی وقتی به عنوان ناظر کیفی در کنار عوامل یک سریال فاخر قرار می‌گیرد، نظرات او در بهتر شدن فیلمنامه موثر است، ضمن این‌که ایرادهای فیلمنامه هم کمتر خواهد شد.

معصوم‌زادگان با اشاره به این نکته که نظارت فقط قبل از تولید نیست، بلکه بعد از تولید هم ادامه پیدا می‌کند، می‌گوید: درجه ناظران کیفی متفاوت است و متناسب با توانمندی‌ها و تحصیلات‌شان برای آثار نمایشی انتخاب می‌شوند. بنابراین باید شأن و جایگاه اثری که قرار است تولید شود هم در نظر گرفته می‌شود و ناظران کیفی بنا به درجه اثر تقسیم‌بندی می‌شوند.

وی یادآور می‌شود: ناظران کیفی فقط برای آثار نمایشی در نظر گرفته نمی‌شوند و برخی برنامه‌های ترکیبی به تناسب موضوع نیاز به ناظران کیفی دارند.

معصوم‌زادگان می‌افزاید: در مجموع می‌توانم بگویم ناظران کیفی بازوی حمایتی و مشورتی گروه‌های سازنده آثار هنری هستند.

مدیر گروه فیلم و سریال شبکه تهران در پاسخ به این پرسش که آیا ناظران کیفی در دستمزد عوامل و انتخاب آنها هم دخالت می‌کنند

یا نه، می‌گوید: ناظران کیفی نمایندگان مدیران گروه هستند. بنابراین اگر مشکلی در گروه پیش بیاید در ابتدا ناظر کیفی با مشاوره سعی می‌کند مشکل را حل کند. علاوه بر آن در بحث دستمزدها هم مشاوره می‌دهد، اما دخالت نمی‌کند. در انتخاب عوامل هم نظرات خودشان را به گروه منتقل می‌کند تا بهترین‌ها انتخاب شوند.

وی درباره این که مدیران گروه بر چه مبنایی ناظران کیفی را انتخاب می‌کنند، می‌گوید: تجربه در این حرفه حرف اول را می‌زند. مدیران گروه بر اساس تجربه، توانمندی‌ها، سابقه و تحصیلات، ناظران کیفی را انتخاب می‌کنند. همچنین در ارتباط با ناظر کیفی هم دستورالعمل مشخصی وجود دارد و این‌طور نیست که سلیقه‌ای عمل کنند.

مدیر گروه فیلم و سریال در پاسخ به این سوال که چرا با این همه نظارت، گاهی هنگام پخش، یک اثر از سوی ناظران پخش دچار حذفیات می‌شود، توضیح می‌دهد: ممکن است مثلاً سریالی دو سال قبل تولید شده باشد. مسلماً در دو سال گذشته شرایط تغییر کرده است. بنابراین با توجه به شرایط اجتماعی و اقتصادی روز تغییراتی در زمان پخش اعمال می‌شود. نباید این مساله را به حساب ضعف ناظر کیفی گذاشت، بلکه باید به این قضیه توجه کنیم که اثر در چه سالی تولید شده است.

معصوم‌زادگان: به ناظر کیفی باید مثل یار دوازدهم یک تیم فوتبال نگاه کرد که هدفش یاری و کمک به گروه است. متأسفانه برخی مواقع تهیه‌کنندگان با استانداردها و سیاست‌های سازمان صدا و سیما آشنا نیستند و صحبت ناظران کیفی برایشان خوشایند نیست معصوم‌زادگان در پاسخ به این پرسش که برخی تهیه‌کنندگان گلایه دارند که ناظران کیفی سلیقه‌ای عمل می‌کنند، می‌گوید: باید به ناظر کیفی مثل یار دوازدهم یک تیم فوتبال نگاه کرد که هدفش یاری و کمک به گروه است. متأسفانه برخی مواقع تهیه‌کنندگان با استانداردها و سیاست‌های سازمان صدا و سیما آشنا نیستند و صحبت ناظران کیفی برایشان خوشایند نیست. در حالی که این افراد تلاش می‌کنند اثر بدون هیچ ایرادی پخش شود.

کمبود ناظر کیفی خوب

اسماعیل عقیقه که تهیه‌کنندگی سریال‌هایی همچون در مسیر زاینده‌رود، پس از باران، خانه‌ای در تاریکی و... را در کارنامه دارد، درباره تاثیر ناظران کیفی در آثار نمایشی می‌گوید: برخی از آنها مشاور و همفکر خوبی برای گروه هستند. با دقت فیلمنامه را می‌خوانند و نظراتی در جهت بهبود اثر می‌دهند، حتی در تدوین هم نظرات سازنده‌ای دارند.

وی با ذکر این نکته که تعداد ناظران کیفی خوب محدود است، می‌گوید: اما برخی ناظران کیفی به کار اشراف ندارند و خیلی نمی‌توانند نظرات سازنده‌ای بدهند.

وی در پاسخ به این سوال که حضور ناظران کیفی که توانمندی‌شان کم است تا چه میزان به آثار نمایشی لطمه می‌زند، می‌گوید: این مساله به گروه سازنده هم بستگی دارد و این‌که تا چه میزان ناظر کیفی را به عنوان مشاور گروه قبول می‌کنند. علاوه بر آن وقتی کارگردان و نویسنده خوبی برای کار انتخاب شود هماهنگی با ناظر کیفی بهتر صورت می‌گیرد.

عقیقه در پاسخ به این سوال که ناظران کیفی تا چه میزان سلیقه‌ای عمل می‌کنند، می‌گوید: ضوابط کلی در زمینه تولید مشخص است و خود سازندگان هم آنها را رعایت می‌کنند، اما ضوابط در جزئیات خیلی مشخص نیست که ناظر کیفی بهتر می‌تواند آنها را توضیح دهد.

پرهیز از کلیشه

سیدمجید موسویان، ناظر کیفی اکثر سریال‌های طنز همچون بزنگاه، ترش و شیرین، متهم گریخت، خانه به دوش، زن بابا، زیرزمین، پس از سال‌ها، راه شب و گاوصندوق، دزد و پلیس، اوسنه پادشاهی و وضعیت سفید بوده است. موسویان درباره این‌که آیا ناظران کیفی بر اساس دستورالعمل مشخص بر آثار نمایشی نظارت می‌کنند، می‌گوید: خیر، ما دستورالعمل مشخصی نداریم که بر آن اساس فعالیت کنیم. به نظر من ناظران کیفی بر اساس تجربیات و شناختی که از رسانه دارند انتخاب می‌شوند و کار خود را انجام می‌دهند.

وی ادامه می‌دهد: شبکه بر اساس اعتمادی که به ناظران کیفی دارد به آنها کار می‌دهد. البته این اعتماد حساب شده است و این‌طور نیست که هر کس به عنوان ناظر کیفی انتخاب شود. ناظر کیفی از ابتدای شکل‌گیری ایده یک اثر تا پایان تولید در کنار گروه قرار دارد. مدیران گروه، ناظران کیفی آثار نمایشی را بر اساس تجربیات و روحیاتی که از آنها سراغ دارند، انتخاب می‌کنند.

موسویان با ذکر این نکته که در نظارت باید به محتوا و ساختار در کنار هم توجه شود، می‌گوید: خودم نیز در آثاری که نظارت آنها را به عهده می‌گیرم، سعی می‌کنم به این موارد توجه کنم. در بحث محتوا، نو بودن قصه، تعلیق، اوج و فرود داستان، شخصیت پردازی،

کشش دراماتیک و... اهمیت دارد. در بحث فرم و ساختار هم باید قصه در ساختاری روایت شود که برای بیننده قابل باور باشد.

موسویان درباره این که آیا ناظر کیفی باید به مقوله‌هایی مانند کارگردانی، نویسندگی، فنی و... آشنا باشد، می‌گوید: ناظران کیفی نسبت به کارشان باید احاطه داشته باشند، مثلاً خود من کارگردانی، نویسندگی، تصویربرداری، نورپردازی و طراحی صحنه و لباس را در آثار مختلف تجربه کرده‌ام. ناظر کیفی اگر به کارش مسلط نباشد، نمی‌تواند اعتماد گروه را جلب کند. وی درباره این که چرا برای ناظران کیفی یک دستورالعمل مشخص وجود ندارد، می‌گوید: به نظرم این حسن است، نه ضعف. اگر قرار باشد تمام آثار بر اساس یک دستورالعمل از پیش تعیین شده ارزیابی شوند همه کارها شبیه هم می‌شود.

نظارت بر فیلمنامه

رضا جودی که تهیه‌کنندگی سریال‌هایی مانند رویای گنجشک‌ها، دوران سرکشی، صاحب‌دلان و... را در کارنامه دارد، در ارتباط با نقش ناظران کیفی در آثار تلویزیونی می‌گوید: معتقدم حضور ناظران کیفی در زمان نگارش فیلمنامه ضروری است، چون طبق سیاست‌های سازمان صدا و سیما نگارش اثر را هدایت و نکات لازم را به گروه گوشزد می‌کند، اما در مرحله اجرا وظیفه تهیه‌کننده است که بر کار نظارت داشته باشد. وی می‌افزاید: وقتی تهیه‌کننده‌ای سال‌ها کار کرده و با تمام موارد آشنایی دارد، باید به او اعتماد کرد، بنابراین در مرحله اجرا باید کار را به تهیه‌کننده سپرد.

مشاوره، نه دخالت

فاطمه سعیدی، ناظر کیفی سریال‌هایی مثل یک کابوس، سراب، بازگشت، راستش را بگو و... بوده است.

وی درباره وظایف ناظران کیفی و این که تا چه میزان می‌توانند در کار عوامل سازنده دخالت کنند، می‌گوید: ناظر کیفی از شروع تولید یک اثر تا زمانی که کار روی آنتن برود، همراه گروه است و با توجه به چارچوب سازمان صدا و سیما، اخلاق، عرف، دین و... بر یک اثر نظارت می‌کند. سعیدی تأکید می‌کند: کار ناظران مشاوره است، نه دخالت.

وی درباره این که ناظران کیفی سلیقه‌ای عمل می‌کنند یا تخصصی می‌گویند: اگر منظورتان این است که برای این حرفه رشته دانشگاهی وجود دارد، باید بگویم نه. ما چنین رشته‌ای نداریم، اما حرفه بسیار حساسی است و ناظران کیفی بر اساس تجربیات‌شان در سازمان فعالیت می‌کنند. ضمن این که اصول هفتادگانه‌ای در ارتباط با نظارت کیفی در معاونت سیما وجود دارد که باید در آثار نمایشی لحاظ شود. به عنوان مثال در یک اثر نمایشی نباید اختلافات زن و شوهر خیلی پررنگ باشد.

وی در خاتمه می‌افزاید: در مجموع ناظران کیفی تلاش می‌کنند تا انتهای کار همراه خوبی برای گروه باشند و مشاوره‌های لازم را می‌دهند، بنابراین حضور آنها در آثار تولید شده ضروری است.

فاطمه عودباشی / گروه رادیو و تلویزیون